

**ALMANYA’DA YAŞAYAN TÜRK EBEVEYNLERİN ANA DİLİN
OKUL BAŞARISINA ETKİSİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ***

**OPINIONS OF TURKISH PARENTS RESIDING IN GERMANY ON
THE EFFECTS OF MOTHER TONGUE ON SCHOOL
ACHIEVEMENT**

*Hatice BEKİR**
Remzi AYDIN****

Özet:

Bu çalışma, Almanya’da yaşayan Türk anne babaların ana dilin okul başarısına etkisine ilişkin görüşlerini saptamak ve bazı değişkenler ile ilişkisini belirlemek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür. Nicel araştırma desenlerinden betimsel tarama modelinde olan bu çalışmanın çalışma grubunu Almanya’nın Duisburg kentinde yaşayan çocuğu ilkokula devam eden 135 Türk anne ve baba oluşturmaktadır. Veriler toplanırken, araştırmacılar tarafından gerekli izinler alınmış ve verilerin toplanmasına geçmeden önce anne babalara çalışma ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Oluşturulan anket formundaki sorular uzman görüşü alınarak gözden geçirilmiştir. Gözden geçirilen anket formu pilot olarak 35 Türk ailesine yapılmış, bu pilot çalışma sonucunda istenilen ölçüde cevaplanamayan ve yeterince açık olmadığı anlaşılan sorular anketten çıkarılmış, eksik noktalara ilişkin sorular eklenmiş ve tekrar uzman görüşleri doğrultusunda anket formuna son şekli verilmiştir.

Araştırma sonucunda ana dilin önemi hakkında bilgisi olan katılımcıların çoğunluğu ana dilin okul başarısına etkisinin olduğunu ve ikinci dil ediniminde temel oluşturduğunu; bilgisi olmayanlar ise ana dilin okul başarısına etkisinin olmadığını ve ikinci dil ediniminde temel oluşturmadığını belirtmiştir. Sonuç olarak anadilin okul başarısı ve ikinci dil ediniminde etkisinin olduğu bilgisinde anadilin öneminin bilinmesi önemli bir etkidir.

Anahtar Kelimeler: Almanya, Ana Dili, Okul Başarısı, Ebeveyn.

---

* Bu çalışma, 05-07 Kasım 2015 tarihleri arasında Girne’de düzenlenen “6. Uluslararası Eğitim Yönetimi Forumu”nda sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş şeklidir

** Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD – Ankara hsimsekbekir@gmail.com

*** Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Drama ve Eğitim Bölümü – Ankara remziaydin@msn.com

Abstract:

This study is designed and conducted to determine the opinions of Turkish parents living in Germany about the effect of mother tongue on success at school and identify its relation with certain variables. This study is a descriptive survey model as a quantitative research design and its sample consists of 135 Turkish parents in Duisburg city of Germany whose children were enrolled to primary school. In data collection, necessary permissions were obtained and before data collection parents were informed about the study. A questionnaire form developed by the researchers was used as a data collection tool. Items in the questionnaire were reviewed by obtaining expert opinion. The pilot study was conducted with 35 Turkish parents, and items which were unsatisfactorily unanswered and found to be unclear were removed. New items for missing parts were added, expert opinion was reobtained, and final version of the questionnaire was formed.

At the end of the study, the majority of the participants who had knowledge on the importance of mother tongue reported that mother tongue had effect on success at school and formed a basis in second language acquisition, whereas those who did not have knowledge reported that mother tongue neither had any effect on success at school nor formed a basis for second language acquisition. Therefore, knowledge on the importance of mother tongue is an essential factor in knowing its effect on success at school and second language acquisition.

Key words: Germany, Mother Tongue, School Achievement, Parent.

GİRİŞ

Gelişen çağın sonuçları gereği bireyler ana dilinin yanında birden fazla dil ve her bir dilin de kendine özgü kuralları ile karşı karşıya kalmaktadır (Bekir ve Aydın, 2016). Nitekim her ülkede eğitim dili olarak kabul edilen bir resmî dil vardır. Ancak her ülkenin kendisi için kabul ettiği resmî dilden farklı dillere sahip olan bireyler, yaşadıkları toplumdaki eğitim-öğretimlerinde ve sosyal yaşamlarında bu farklılıktan dolayı birtakım sorunlar yaşamaktadırlar.

Erken çocukluk dönemi dilin en kolay ve en etkin bir biçimde öğrenildiği dönemdir. Bu dönemde verilmeyip ilkokulda verilmeye çalışılan dil eğitiminin, hiçbir zaman okul öncesinin verimliliğini ve doğallığını yakalayamayacağı düşünülmektedir (Bekir, 2016). Çocuğun yaşı küçükken, ana dili kazanımı ve ikinci dil kazanımı hemen hemen aynı yolları izlemektedir. Ancak ana dilinden farklı bir dil kullanan topluluk içerisinde yetişen iki dilli çocuklar, okula başlama yaşında her iki dilde farklı dil yeteneklerine sahip olduklarından, tek dilli çocukların ulaştığı konuşma ve düşünme düzeyine ulaşamamaktadırlar (Temel ve Bekir, 2005). İki dilli çocukların toplumsal yaşantı ve davranışlarının şekillenmesinde, aile ve çevresiyle ilgili kültürel değerlerini kazanmasında önemli bir role sahip olan ana dili eğitimine, UNESCO “Yabancı çocukların eğitimi ile ilgili anlaşmada

(1954) bir çocuğun ana dilini öğrenme ve mükemmelleştirme zorunluluğunu ileri sürmüştür. 14.5.1964 tarihinde toplanan Federal Almanya Eğitim Bakanları Konferansı'nda, göçmen işçi çocukları için okul programlarına ana dili derslerinin konulması kararı alınmıştır. Federal Almanya Eyalet Eğitim Bakanları Daimi Konferansı 14-15 Mayıs 1969 ve 3 Aralık 1971 tarihli kararlarla eyaletlerin eğitim yöneticilerine, yabancı çocukların öğretimine ilişkin uygun önlemlerin alınmasını tavsiye etmiştir. Aynı kurul, 8 Nisan 1976 tarihinde aldığı kararla, yabancı çocukların Alman okul sistemine tam uyumlarının sağlanmasına ve aynı zamanda onların ülkeleri ile olan dil, kültür ve tarih bağlarının korunup beslenmesine gayret edilmesini tavsiye etmiş ve Türk dilinin öğretim programları içinde yer almasına karar verilmiştir" (Kultusministerkonferenz-KMK'dan aktaran Akpınar, 1979).

Çocuğun, yaşadığı toplumda olumlu bir benlik kazanması, akademik başarı göstermesi, yaşadığı toplumun değerlerine saygı duyması, toplumun değerleri ile uyum içinde yaşaması ve kendi kökeni ile ruhsal sorunlar yaşamaması için, iyi bir eğitim dilinin yanında iyi bir ana dili eğitime de ihtiyaç duyulmaktadır. McQuillan&TSE'nin belirlemelerine göre iki dilli eğitim ile ilgili makalelerin %87'si iki dilli eğitimin olumlu katkıları belirlemesine rağmen medyaya yansıyan haberlerin %55'i iki dilli eğitimin olumsuzluklarına vurgu yapmaktadır (McQuillan & TSE 1996'dan aktaran Canbulat, 2012, s. 1). İki dilli/çok dilli çocukların akademik başarıları üzerine yapılan araştırma sonuçları, çocukların konuşulan dili anlamasının daha sonraki eğitim yaşantılarında gerekli olan okuma-yazma becerisinin ediniminde önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca konuşulan dilin anlamsal, sesbirim, sözdizimi ve biçimbirim gibi dil bilimsel çözümlenmesi, çocuklarda akademik başarının ilk başlangıcı olan okuma-yazmanın kazanılmasında önemli bir unsurdur (Temel vd., 2014; Yılmaz, 2014). Çoğu zaman dar kapsamlı ve çok az sayıda denekle yapılan çalışmalardan yola çıkılarak göçmen Türk çocuklarının dil becerilerinin yetersiz olduğu, kısıtlı iki dillilikten dolayı okulda başarısız oldukları gibi sonuçlara varılmaktadır. Nitekim Yıldız (2012) çalışmasında; Almanya'da Türkçe'nin mevcut konumuna bakıldığında, her eyaletin kendi sistemini uyguladığını, farklı sistemlerde olsa da ana dili Türkçe olan çocuklara, hatta bazı eyaletlerde ve okullarda isteyen Alman çocuklarına da Türkçe dersleri sunulabilmesine rağmen, bu yapı ve şartlarla da istenilen başarı seviyesine ulaşılamadığını belirtmiştir.

Alman kamuoyu ve eğitim çevreleri Türk çocuklarının eğitimdeki başarısızlığının yegâne nedeni olarak evlerinde ana dillerinde konuşmalarını ve Almanca becerilerinin kısıtlılığını göstermektedirler (Yağmur, 2007). Ammermüller'e göre göçmen çocuklarının düşük okul başarısının nedeni bu çocukların Alman çocuklarına kıyasla okula geç kayıt yaptırılmaları ve evlerinde öğrenmeye uygun ortamların olmayışındır. Türk ve Alman çocukları arasındaki en önemli farklılıklar, Alman çocukların daha yüksek dereceli

okullara gitmeleri, evlerinde öğrenmeyi kolaylaştıracak daha uygun ortamların olması, çok sayıda kitaba sahip olmaları ve göçmen çocuklarının evde Almanca dışında bir dil konuşmalarıdır. Yapılan bu tespitler yine eğitimde başarısızlığın failinin ana dili olduğunu vurgular niteliktedir. Almanca dışındaki ana dilleri suçlu gösterilmeye devam edilmektedir (Ammermüller, 2005'ten aktaran Yağmur, 2007).

Özetle, yurtdışında yaşayan göçmen çocukların dil problemi çoğunlukla içinde yaşadıkları toplumun dilini öğrenme problemi gibi görülmekte, ana dilin anlam ve önemine fazla değinilmemektedir. Diğer bir deyişle ana dili önemsenmemekte, önemsendiğinde ise içinde yaşanan ülkenin dilinin öğrenme başarısını ve kullanımını engelleyen ve gerekirse kullanımı yasaklanacak bir durum olarak görülmektedir. Anne babalar özellikle de çocuklar okula başlamadan önce baskı altına girmekte ve ana dilin önemini kavrayamamaktadırlar. Anne babalar çocuklarının başarısız olmasından korkarak çocukları ile yaşadıkları ülkenin dilini konuşmakta ve bunu yabancı olmayan çevrelerde de yapmaktadırlar. Ana dilin çocuğun gelişiminde, özellikle de problemsiz ikinci dil ediniminde önemli olduğuna dair pek çok bilgi literatürde bulunmaktadır. Ana dilin evde kullanımı ile ikinci dildeki öğrenim başarısı arasındaki bağlantıyı tespit etmek amacıyla yapılan birçok araştırmada ikinci dildeki başarının ana dilin evde düzenli bir şekilde kullanılmasına dayandırıldığı belirtilmektedir.

Yurt dışına gerek sonradan giden gerekse yurt dışında doğup büyüyen Türk çocukları buldukları ülkede ana dillerini yeterli öğrenememektedirler. Bunun nedenleri arasında ailelerin eğitim seviyesinin düşük olması, ailelerin ana dilin önemini kavrayamamaları, ailelerin çocuğun Türkçe dil eğitimine yeterli yardımcı olamamaları, Türkçe dersine katılma zorunluluğunun olmaması ve Türkçe derslerinin sayısının az olması yer almaktadır. Tüm bu olumsuz etkenler sonucunda Türk çocuklarının hem buldukları ülkenin dilini hem de ana dillerini yeterince öğrenememeleri eğitim aşamalarında başarısız duruma düşmelerine neden olmaktadır. İki dilli çocukların konuştukları her iki dilde de yeterli dil becerilerine sahip olmaları çocukların eğitim yaşamlarında başarılı olmalarında büyük önem taşımaktadır. Yurtdışında yaşayan göçmen çocukların aileleri ana dilin önemini ne kadar iyi kavrarlarsa, çocuklarda ana dillerini o kadar iyi öğrenecekler ve buna bağlı olarak da okul başarıları artacaktır. Bu nedenle Almanya'da yaşayan Türk anne babaların ana dilin okul başarısına etkisine ilişkin görüşlerini saptamak ve bazı değişkenler ile ilişkisini belirlemek amacıyla bu çalışma planlanmış ve yürütülmüştür.

1. YÖNTEM

Nicel araştırma desenlerinden betimsel tarama modelinde olan bu çalışmanın çalışma grubunu Almanya'nın Duisburg kentinde yaşayan çocuğu ilkökula devam eden 135 Türk anne ve baba oluşturmaktadır. Çalışmada

Duisburg kentinin seçilmesinin nedeni, Türklerin yoğun olarak yaşadığı kentlerden biri olmasıdır. Çalışmaya katılımında gönüllülük esas alınmıştır. Veriler toplanırken, araştırmacılar tarafından gerekli izinler alınmış ve verilerin toplanmasına geçmeden önce anne babalara çalışma ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Oluşturulan anket formundaki sorular uzman görüşü alınarak gözden geçirilmiştir. Gözden geçirilen anket formu pilot olarak 35 Türk ailesine yapılmış, bu pilot çalışma sonucunda istenilen ölçüde cevaplanamayan ve yeterince açık olmadığı anlaşılan sorular anketten çıkarılmış, eksik noktalara ilişkin sorular eklenmiş ve tekrar uzman görüşleri doğrultusunda anket formuna son şekli verilmiştir. Son şekli verilen anket formundaki soruların Almanya’da yaşayan Türk anne babaların ana dilin okul başarısına etkisine ilişkin görüşlerini belirlemede yeterli olduğu varsayılmıştır. Çalışmada verilerin analizi SPSS 21.0 programı ile yapılmış ve %95 güven ile çalışılmıştır. Veriler Ki-Kare Bağımsızlık Testi kullanılarak analiz edilmiştir. Ki-Kare Bağımsızlık Testi öncesinde her bir terim için crosstabs oluşturulup ağırlıklandırma yapılmıştır. Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testlerinde $sd=1$ için gözeneklerden birinde beklenen değerin 5’ten küçük olduğu durumlar ve $sd>1$ için beklenen değeri 5’ten küçük gözenek sayısı %20’yi aştığı durumlar analize dahil edilmemiştir (Büyüköztürk, 2010). Ki-Kare Uygunluk Testi analiz sonuçlarının yorumlanmasında gruplar içi yüzde (%) değerleri dikkate alınmıştır. Veri analizlerinin sunulmasında terim sayısının fazla olması nedeniyle, tablolarda sadece değerler arası anlamlı farklılığın bulunduğu analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

2. BULGULAR VE TARTIŞMA

Anketin %45,2’sine anneler, %28,9’una babalar cevap verirken %25,9’una anne ve baba birlikte cevap vermiştir. Annelerin %91,1’i babaların ise %90,4’ü Türkiye doğumludur. Annelerin %49,6’sı 31-35, babaların %44,4’ü 36-40 yaş arasındadır. Annelerden lise mezunu olanların oranı %25,2; babalardan lise mezunu olanların oranı ise %21,5’dir. Annelerden ev hanımı olanların (%70,4), babalardan ise yardımcı işçi/işçi olanların oranı (%67,4) en yüksektir. Katılımcılarda çocuk sayısı 2 olanların oranı %36,3’tür. İlkokuldaki çocukları okul öncesi eğitim kurumuna gidenlerin oranı %92,6’dır. İlkokulda okuyan çocuk sayısı 1 olanlar %63 oranı ile en fazladır. Almanya’ya uyum sağlayanların oranı %69,6 iken uyum sağlamayanların ise %30,4’dür. Katılımcılar, Almanya’ya uyum sağlayamama nedeni olarak toplumsal, dinî ve kültürel değerlerin farklı olmasını belirtmişlerdir. Bu oran %11,9’dur.

Annelerin %58,5’inin, babalarının ise %59,3’ünün Almanya’da kalma süresi 21 yıl ve daha fazladır. Almanca bilme derecesi annelerin %40,4’ünün çok iyi; babaların ise %49,6’sının orta düzeyde olduğu ve katılımcıların

çoğunluğunun (%80) evde Türkçe ve Almancayı birlikte konuştukları belirlenmiştir. İlkokulda okuyan çocuklarının hem Türkçe hem Almanca eğitim veren okulda eğitim almasını isteyenlerin oranı %88,1'dir. Katılımcıların ilkokulda okuyan çocuklarının %67,4'ü hem Türkçe hem de Almancayı birlikte konuşmakta, anne babalar ise yine en yüksek oranda (%54,1) çocukları ile Türkçe ve Almancayı birlikte konuşmaktadırlar. Çocuklarının en çok ilgi duyduğu dil ise %75,6 oranı ile Almanca'dır.

Tablo 1: Katılımcıların Konu İle İlgili Görüşlerinin Dağılımı

		n	%
Ana dilin önemi hakkında bilgi sahibi olma durumları	Var	123	91,1
	Yok	12	8,9
Ana dilin okul başarısına etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumları	Var	104	77,0
	Yok	31	23,0
Ana dilin çocuğun ikinci dil ediniminde temel oluşturduğu hakkında bilgi sahibi olma durumları	Var	94	69,6
	Yok	41	30,4

Katılımcıların ana dilin önemi hakkında bilgi sahibi olma durumları incelendiğinde %91,1'inin bilgi sahibi olduğu, %8,9'unun ise bilgi sahibi olmadığı görülmüştür. Katılımcıların %77'sinin ana dilin okul başarısına etkisi hakkında bilgi sahibi olduğu, %23'ünün ise bilgi sahibi olmadığı tespit edilmiştir. Ana dilin çocuğun ikinci dil ediniminde temel oluşturduğu hakkında bilgi sahibi olma durumlarına bakıldığında %69,6'sı bilgi sahibi olduğunu, %30,4'ü ise bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Çocuklarının Ana Dilini Tam ve Doğru Edinmesi İçin Katkıda Bulunma Durumları ve Şekillerinin Dağılımı

		n	%
Çocukların ana dilini tam ve doğru edinmesi için katkıda bulunma durumları	Evet	122	90,4
	Hayır	13	9,6
Çocukların ana dilini tam ve doğru edinmesi için katkıda bulunma şekilleri (n=122)	Sorduğu soruları cevaplama	46	37,7
	Yanlış kullandığı kelimeleri düzeltme	39	32,0
	Ana dilde kitaplar alma	14	11,5
	Televizyonda ana dilinde program seyretmesini sağlama	9	7,4
	Şarkı, şiir ezberletme	6	4,9
	Kitaplardaki resimleri açıklama	3	2,5
	Ana dilinde kaset cd alma	2	1,6
	Hikâye okuma	2	1,6
	Yeni kelimeler öğretme	1	0,8

Katılımcıların %90,4'ü çocukların ana dilini tam ve doğru edinmesi için katkıda bulduklarını belirtmişlerdir. Katkıda bulunma şekilleri arasında %37,7 ile sorduğu soruları cevaplama ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırası ile yanlış kullandığı kelimeleri düzeltme (%32), ana dilde kitaplar alma (%11,5), televizyonda ana dilde program seyretmesini sağlama (%7,4), şarkı, şiir ezberletme (%4,9), kitaplardaki resimleri açıklama (%2,5), ana dilde kaset cd alma (%1,6), hikâye okuma (%1,6) ve yeni kelimeler öğretme (%0,8) takip etmektedir.

Tablo 3: Katılımcıların Çocuklarının Ana Dili (Türkçe) Dersine Katılma Durumları ve Konu İle İlgili Görüşlerinin Dağılımı

		n	%
Çocukların ana dili (Türkçe) dersine katılma durumları	Evet	110	81,5
	Hayır	25	18,5
Ana dili dersinin çocuklara bir şey kazandırdığına katılma durumları	Tamamen	83	61,5
	Kısmen	16	11,9
	Hayır	36	26,7
Ana dili dersinin çocuklara bir şey kazandırdığına katılmama nedenleri (n=36)	Ana dili dersinin alman eğitim sisteminin ilkelerine göre olmaması	8	22,2
	Ana dili ders öğretmenin derse gereken önemi vermemesi	8	22,2
	Ana dili dersi öğretmenin yetersiz olması	7	19,4
	Ana dili dersinin çocuğun Almanca konuşmasını olumsuz etkileme kaygısı	7	19,4
	Ana dili dersi notunun diğer derslerin notuyla eşdeğer olmaması	3	8,3
	Ana dili dersinin çocuğun geleceğini belirlemede hiç etkisinin olmaması	3	8,3
Ana dili (Türkçe) dersine yardım etme durumları	Her zaman	75	55,6
	Bazen	32	23,7
	Hiçbir zaman	28	20,7
Ana dili dersine yardım etme şekilleri (n=107)	Bilmediği konuları açıklama	59	55,1
	Kaynak kitap, araç-gereç sağlama	16	15,0
	Ödevleri düzenli ve sürekli kontrol etme	18	16,8
	Ana dili dersinin önemini vurgulama	14	13,1

Tablo 3 incelendiğinde çocukların %81,5'inin ana dili (Türkçe) dersine katıldıkları, %18,5'inin ise katılmadıkları anne babaları tarafından ifade edilmiştir. Katılımcıların %61,5'i ana dili (Türkçe) dersinin çocuklarına bir şeyler kazandırdığına tamamen katıldıklarını ifade ederken %26,7'si bir şey kazandırmadığını, %11,9'u ise kısmen bir şey kazandırdığına katıldıklarını belirtmişlerdir. Ana dili dersinin çocuklara bir şey kazandırdığına katılmama nedenleri arasında sırası ile ana dili derslerinin Alman eğitim sistemine göre olmadığını (%22,2), ana dili ders öğretmenin derse gereken önemi vermemesi (%22,2), ana dili dersi öğretmenin yetersiz olması (%19,4), ana dili dersinin çocuğun Almanca konuşmasını olumsuz etkileme kaygısı (%19,4), ana dil dersi notunun diğer derslerin notuyla eşdeğer olmaması (%8,3) ve ana dili dersinin çocuğun geleceğini belirlemede hiç etkisinin olmaması (%8,3) nedenleri göze çarpmaktadır. Buna göre ana dili dersinin Alman eğitim sisteminde kabul görmemesi, öğretmen yetiştirme sorunları, dersin içerik ve niteliği ile ilgili yetersizlikler nedeni ile anne babaların ders hakkında kaygı ve olumsuz düşünceler taşıdıklarını düşündürmektedir.

Literatürde bu bulgu ve yorumu destekler çalışmalara rastlanmaktadır (Akpınar, 1979; Baytekin, 1992; Nuruan, Güneş, Beder Şen, Güneş, Kalaycı ve Kaplan, 2005; Yıldız, 2012). Katılımcılardan çocuklarının ana dili dersine her zaman yardım edenlerin oranı %55,6; bazen yardım edenlerin oranı ise %20,7'dir. Ana dili dersine yardım etme şekillerine bakıldığında %55,1'i bilmediği konuları açıkladığını, %16,8'i ödevleri düzenli ve sürekli kontrol ettiğini, %15'i kaynak kitap, araç-gereç sağladığını, %13,1'i ana dili dersinin önemini vurguladığını belirtmiştir.

Tablo 4: Ana Dilin Önemi Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu İle Ana Dilin Okul Başarısına Etkisi Hakkındaki Görüşleri Arasında İlişki

		Ana dilin önemi hakkında bilgi sahibi olma durumları				Ki-kare
		Var		Yok		
		n	%	n	%	
Ana dilin okul başarısına etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumları	Var	104	84,6	-	-	=1
	Yok	19	15,4	12	100,0	p=.000
Toplam		123	100,0	12	100,0	p<0.05

Katılımcıların ana dilin önemi hakkında bilgi sahibi olma durumu ile ana dilin okul başarısına etkisi hakkındaki görüşleri (=1, p=.000 p<0,05) ve ana dilin ikinci dil ediniminde temel oluşturduğu hakkında bilgi sahibi olma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (=1 p=.000 p<.005). Ana

dilin önemi hakkında bilgisi olanların çoğunluğu (%84,6) ana dilin okul başarısına etkisinin olduğunu; bilgisi olmayanların tamamı (%100,0) ana dilin okul başarısına etkisinin olmadığını belirtmiştir (Tablo 4).

Tablo 5: Ana Dilin Önemi Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu İle Ana Dilinin İkinci Dil Öğrenmesinde Temel Oluşturduğu Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumları Arasında İlişki

		Ana dilin önemi hakkında bilgi sahibi olma durumları				Ki-kare
		Var		Yok		
		n	%	n	%	
Ana dilin çocuğun ikinci dil ediniminde temel oluşturduğu hakkında bilgi sahibi olma durumları	Var	94	76,4	-	-	=1
	Yok	29	23,6	12	100,0	p=.000
Toplam		123	100,0	12	100,0	p<0.05

Ana dilin önemi hakkında bilgisi olanların çoğunluğu (%76,4) ana dilin ikinci dil ediniminde temel oluşturduğu hakkında bilgisinin olduğunu; bilgisi olmayanların tamamı (%100,0) ana dilin ikinci dil ediniminde temel oluşturduğu hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir (Tablo 5). Bu bulguyu destekler nitelikte Yıldız (2012), çalışmasında yurt dışında yaşayan öğrencilerin Türkçeyi iyi kavramaları, buldukları ülkenin dilini de iyi kavramalarına destek olacağını ikinci dilde de öğrenilenlere temel oluşturacağını belirtmiştir. Literatürde ana dilin okul başarısına etkisi ve ikinci dil ediniminde temel oluşturduğunu belirten çalışmalara rastlanmaktadır (Akpınar, 1979; Cummins, 1984; Baytekin, 1992; Temel ve Şimşek Bekir, 2005; Yıldız, 2012; Temel, Bekir ve Yazıcı, 2014).

Tablo 6: Ana Dilin Okul Başarısına Etkisi Hakkında Bilgisi Olma Durumu İle Annenin Almanya'da Kalma Süresi Arasında İlişki

		Ana dilin okul başarısına etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumları				Ki-kare
		Var		Yok		
		n	%	n	%	
Annenin Almanya'da kalma süresi	1-10 Yıl	10	9,6	2	6,5	$X^2=11.928$
	11-20	26	25,0	18	58,1	$=2$
	21 ve daha fazla	68	65,4	11	35,5	$p=.003$
Toplam		104	100,0	31	100,0	$p<0.05$

Tablo 6 incelendiğinde ana dilin okul başarısına etkisi hakkında bilgisi olma durumu ile annenin Almanya'da kalma süresi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=11.928 =2 p=.003 p<.005$). Ana dilin okul başarısına etkisi hakkında bilgisi olanların %65,4'ü 21 ve daha fazla yıl; bilgisi olmayanların ise %58,1'i 11-20 yıldan beri Almanya'da kalmaktadır. Bu bulgu Almanya'da 21 ve daha fazla yıl kalanların ana dilini Türkiye'de edinmelerinden dolayı ana diline daha hâkim olduklarını ve bundan dolayı da ana dili okul başarısında önemli bir etken olarak gördüklerini, Almanya'da 11-20 yıldan beri kalanlar ise Almanya'da doğan kuşak olup ana dile yeterince hâkim olmadıklarından ana dili de okul başarısında bir etken olarak görmediklerini akla getirmektedir. Nuruan ve diğerleri (2005) tarafından yapılan araştırmada Almanya'da kalma süresinin dil sorunu yaşanmasında etkili olduğu görülmüştür. Türk vatandaşların en fazla (%66,4) yaşadığı uyum sorunları arasında dil konusu yer almaktadır. Bu durumun ise özellikle çocukların okul başarısında ve birçok alanda olumsuzluklara neden olacağı açıktır.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda, katılımcı anne ve babaların büyük çoğunluğu Türkiye doğumludur. Annelerin %49,6'sı 31-35, babaların %44,4'ü 36-40 yaş arasındadır. Anne ve babalardan lise mezunu, annelerden ev hanımı, babalardan ise yardımcı işçi/işçi olanların oranları en yüksektir. Katılımcılar en fazla 2 çocuk sahibi olup çocuklarının büyük çoğunluğu okul öncesi eğitim almıştır. Katılımcıların yarıdan fazlası Almanya'ya uyum sağladıklarını belirtirken uyum sağlamayanlar ise neden olarak toplumsal, dinî ve kültürel değerlerin farklı olmasını göstermişlerdir.

Annelerin %58,5'inin, babalarının ise %59,3'ünün Almanya'da kalma süresi 21 yıl ve daha fazladır. Almanca bilme derecesi annelerin %40,4'ünün çok iyi; babaların ise %49,6'sının orta düzeyde olduğu ve katılımcıların çoğunluğunun (%80) evde Türkçe ve Almancayı birlikte konuştukları

belirlenmiştir. İlkokulda okuyan çocuklarının hem Türkçe hem Almanca eğitim veren okulda eğitim almasını isteyenlerin oranı %88,1'dir. Katılımcıların ilkokulda okuyan çocuklarının %67,4'ü hem Türkçe hem de Almancayı birlikte konuşmakta, anne babalar ise yine en yüksek oranda (%54,1) çocukları ile Türkçe ve Almancayı birlikte konuşmaktadırlar. Çocuklarının en çok ilgi duyduğu dil ise %75,6 oranı ile Almancadır.

Katılımcıların ana dilin önemi hakkında bilgi sahibi olma durumları incelendiğinde %91,1'inin bilgi sahibi olduğu, %8,9'unun ise bilgi sahibi olmadığı görülmüştür. Katılımcıların %77,0'nın ana dilin okul başarısına etkisi hakkında bilgi sahibi olduğu, %23,0'ünün ise bilgi sahibi olmadığı tespit edilmiştir. Ana dilin çocuğun ikinci dil ediniminde temel oluşturduğu hakkında bilgi sahibi olma durumlarına bakıldığında %69,6'sı bilgi sahibi olduğunu, %30,4'ü ise bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir.

Katılımcıların %90,4'ü çocukların ana dilini tam ve doğru edinmesi için katkıda bulduklarını belirtmişlerdir. Katkıda bulunma şekilleri arasında %37,7 ile sorduğu soruları cevaplama ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırası ile yanlış kullandığı kelimeleri düzeltme (%32,0), ana dilde kitaplar alma (%11,5), televizyonda ana dilde program seyretmesini sağlama (%7,4), şarkı, şiir ezberletme (%4,9), kitaplardaki resimleri açıklama (%2,5), ana dilde kaset cd alma (%1,6), hikâye okuma (%1,6) ve yeni kelimeler öğretme (%0,8) takip etmektedir.

Çocukların %81,5'inin ana dili (Türkçe) dersine katıldıkları, %18,5'inin ise katılmadıkları anne babaları tarafından ifade edilmiştir. Katılımcıların %61,5'i ana dili (Türkçe) dersinin çocuklarına bir şeyler kazandırdığına tamamen katıldıklarını ifade ederken %26,7'si bir şey kazandırmadığını, %11,9'u ise kısmen bir şey kazandırdığına katıldıklarını belirtmişlerdir. Ana dil dersinin çocuklara bir şey kazandırdığına katılmama nedenleri arasında sırası ile ana dil derslerinin Alman eğitim sistemine göre olmadığını (%22,2), ana dil ders öğretmenin derse gereken önemi vermemesi (%22,2), ana dil dersi öğretmenin yetersiz olması (%19,4), ana dili dersinin çocuğun almanca konuşmasını olumsuz etkileme kaygısı (%19,4), ana dil dersi notunun diğer derslerin notuyla eşdeğer olmaması (%8,3) ve ana dili dersinin çocuğun geleceğini belirlemede hiç etkisinin olmaması (%8,3) nedenleri göze çarpmaktadır.

Katılımcılardan çocuklarının ana dili dersine her zaman yardım edenlerin oranı %55,6; bazen yardım edenlerin oranı ise %20,7'dir. Ana dili dersine yardım etme şekillerine bakıldığında %55,1'i bilmediği konuları açıkladığını, %16,8'i ödevleri düzenli ve sürekli kontrol ettiğini, %15'i kaynak kitap, araç-gereç sağladığını, %13,1'i ana dili dersinin önemini vurguladığını belirtmiştir.

Katılımcıların ana dilin önemi hakkında bilgi sahibi olma durumu ile ana dilin okul başarısına etkisi hakkındaki görüşleri ($sd=1$, $p=.000$ $p<0,05$) ve ana dilin ikinci dil ediniminde temel oluşturduğu hakkında bilgi sahibi olma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($sd=1$ $p=.000$ $p<.005$). Ana dilin önemi hakkında bilgisi olanların çoğunluğu (%84,6) ana dilin okul başarısına etkisinin olduğunu; bilgisi olmayanların tamamı (%100,0) ana dilin okul başarısına etkisinin olmadığını belirtmiştir. Ana dilin önemi hakkında bilgisi olanların çoğunluğu (%76,4) ana dilin ikinci dil ediniminde temel oluşturduğu hakkında bilgisinin olduğunu; bilgisi olmayanların tamamı (%100,0) ana dilin ikinci dil ediniminde temel oluşturduğu hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Ana dilin okul başarısına etkisi hakkında bilgisi olma durumu ile annenin Almanya'da kalma süresi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=11.928$ $=2$ $p=.003$ $p<.005$).

Yurt dışında yaşayan Türk anne babaların ana dilin (Türkçe) önemi ve okul başarısına etkisine yönelik görüşlerinin olumlu yönde olması onların ana dillerini (Türkçeyi) öğretmelerinde ve yaşatmalarında önemli bir yere sahiptir. Olumlu görüşler, öğrenme faaliyetlerinde başarıyı elde etmemin önemli etkenlerindedir. Dolayısıyla yurt dışındaki Türk çocuklarının ana dillerine yönelik olumlu tutum geliştirmelerinde öncelikle anne babalar daha sonra da öğretmenler önemli rol oynamaktadır.

Araştırma sonucuna yönelik olarak;

- Türk göçmen çocukların eğitim sürecine yaşıtlarına göre dezavantajlı olarak başlamamaları için okul öncesi süreçle ilgili gerekli önlemlerin alınması,
- Türk göçmen çocukların dil becerilerini arttırmayı hedefleyen programların ev ortamı ve anne baba davranışları üzerine yoğunlaşması,
- Türk göçmen çocukların anne babalarına ana dilin önemine yönelik aile eğitim programlarının oluşturulması ve katılımın sağlanması,
- Türk göçmen çocukların eğitimine yönelik iki dilli öğretmen yetiştirme programlarının açılması ve bu öğretmenlerin temel eğitim kademelerinde görev alması,
- Konu ile ilgili projelerin yapılması ve desteklenmesi,
- İki dilli çocukların okullarında görev alacak iki dilli öğretmen yetiştirme programlarının geliştirilmesi,
- İki dilli çocukların okul başarısını ölçmeye yönelik ölçeklerin geliştirilmesi,
- Araştırmanın ölçek kullanılarak daha büyük gruplarda tekrarlanması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Akpınar, Ü. (1979). Zur Schulsituation der Kinderausländischer Arbeitnehmer. *Zur integration der ausländer im bildungsbereich-probleme und lösungsversuche*. Hrsg.:Angelika Langenohl-Weyer, 97-127. München: Juventa.
- Baytekin, Ç. (1992). *Yurt Dışında Öğrenim Gören Öğrencilere Uygulanan Türk Dili Öğretimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bekir, H. (2016). İki Dilli Okul Öncesi Eğitime Öğretmen Yetiştirme Programı. (E. Esen, Ed.), *Bir Çocuk-İki Dil: Berlin Örneğinde Türk-Alman Okul Öncesi Eğitim Koşulları ve Fırsatlar* içinde (341-370). Ankara:Siyasal.
- Bekir, H. ve Aydın, R. (2016). Türkiye’de İki Dilli Eğitime Öğretmen Yetiştirme Çabaları. (E. Esen, Ed.), *Bir Çocuk-İki Dil: Berlin Örneğinde Türk-Alman Okul Öncesi Eğitim Koşulları ve Fırsatlar* içinde (333-340). Ankara:Siyasal. (Türkçe ve Almanca Dilinde).
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (12. Baskı). Ankara: Pegem.
- Canbulat, M.(2012).İki Dilli Eğitim Uygulamalarında Uluslararası Yönelimler ve Dil Tasarıları, *Die Gaste*, (22), 13-14.
- Cummins, J. (1984). Zweisprachigkeit und Schulerfolg. Zum Zusammenwirken von linguistischen, soziokulturellen und schulischen Faktoren auf das zweisprachige Kind. *Die Deutsche Schule*, (76), 187-198.
- Nuruan, M., Güneş, T., Beder-Şen, R. Güneş, S., Kalaycı, A. R. ve Kaplan, M. (2005). *Federal Almanya’da Yaşayan Türklerin Aile Yapısı ve Sorunları Araştırması*. Ankara: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Temel, Z. F. ve Şimşek Bekir, H. (2005). Erken Çocukluk Döneminde İkinci Dil Kazanımı. *Türk Dili*, (640), 294-298.
- Temel, Z. F., Bekir, H. ve Yazıcı, Z. (2014). *Erken Çocuklukta Dil Edinimi*. Ankara:Vize.
- UNICEF. (2013). *Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Kuruluşları, Kamu Kuruluşları ve İşveren Kuruluşları İçin Toplum Temelli Erken Çocukluk Hizmetleri Sunumu Kılavuzu*. Ankara: UNICEF Türkiye Ofisi.
- Yağmur, K. (2007). İkidilli Çocukların Dil Becerilerinin Ölçümü ve Eşik Kuramı. *Dil Dergisi*, (135), 60-76.
- Yıldız, C. (2012). *Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi (Almanya Örneği)*. Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.
- Yılmaz, M. Y. (2014). İki Dillilik Olgusu Almanya’daki Türklerin İki Dilli Eğitim Sorunu. *Turkish Studies International Periodical Forthe Languages, Literature and History of Turkishor Turkic*, 9 (3), 1641-1651.